

УДК 159.964

Наталія Володимирівна ГРЕСА,

доцент кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук,

Алла Андріївна ШИЛІНА,

доцент кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ В ЮРИСТІВ З РІЗНИМ СТАЖЕМ РОБОТИ

Проаналізовано особливості використання механізмів психологічного захисту в життєдіяльності юриста, як представника професій типу «людина – людина», який працює в умовах підвищених соціальних, професійних, моральних та психологічних вимог.

В останній час підвищився інтерес в усіх напрямках психології та психотерапії щодо конструктивних та десконструктивних особливостей функціонування механізмів психологічного захисту. Захисні механізми діють у підсвідомості і в ситуації конфлікту, фрустрації, психотравми, стресу [3, с. 4–6]. Функцією психологічного захисту є «обмеження» сфери свідомості від негативних переживань, які травмують особистість. Мета психологічного захисту – зниження емоційної напруженості і запобігання дезорганізації поведінки, свідомості і психіки в цілому [1, с. 245–257].

Психологічні механізми захисту виконують життєво важливу функцію знешкодження психотравмуючих переживань. Проте, психологічні механізми захисту нерідко мають деструктивний характер, оскільки, підтримуючи звичний рівень самоповаги, вони блокують адекватну оцінку реального стану соціального середовища у своєму внутрішньому світі, позбавляють людину волі, мужності та відповідальності. Ще одним негативним моментом захисних механізмів є те, щодля їх підтримки потрібно багато зусилля. І якщо психологічний захист виявиться надмірно стійким, тоді він збережеться, і діятиме навіть тоді, коли загроза вже минула, а це означає, що такий захист марно втрачає психічні сили. Саме захисні стилі реагування пов'язані з установками і переживаннями, відношенням до себе і інших, із структурою життєвого досвіду, тобто з когнітивними, емоційними поведінковими рівнями ієрархічної структури психіки особливо в життєдіяльності юриста, як представника професій типу «людина-людина», що працює в умовах підвищених соціальних, професійних, моральних та психологічних вимог [2, с. 137–139].

Дослідження проводилося на базі Дергачівського районного суду Харківської області. У дослідженні брали участь чоловіки та жінки з різним

стажем роботи. В ході дослідження всі досліджувані були розділені на три групи відповідно до стажу роботи: перша група – стаж роботи до 3 років – 16 чоловік; друга група – стаж роботи 5–7 років – 18 чоловік; третя група – стаж роботи більше 10 років – 15 чоловік. Результати дослідження психологічних механізмів захисту юристів з різним стажем роботи свідчать про наступне:

Порівняльний аналіз механізмів психологічного захисту в групах досліджуваних показав, що юристи зі стажем роботи до 3-років та зі стажем більше 10 років вірогідно більш схильні використовувати такий механізм психічного захисту як витиснення ($93 \pm 6,19$; $87 \pm 1,33$ та $26,2 \pm 1,77$, $p_{1,2} \leq 0,001$; $p_{2,3} \leq 0,05$) та компенсація ($80 \pm 15,49$; $86,8 \pm 2,01$ та $36,6 \pm 1,81$, $p_{1,2} \leq 0,01$; $p_{2,3} \leq 0,001$), ніж досліджувані зі стажем роботи 5–7 років, для яких достовірним виявився такий механізм психологічного захисту як проекція ($94 \pm 1,93$; $63,4 \pm 1,12$ та $57,7 \pm 18,79$, $p_{1,2} \leq 0,05$; $p_{2,3} \leq 0,05$). Такі механізми, як регресія ($82,8 \pm 12,64$; $90,4 \pm 1,29$ та $20,5 \pm 1,45$, $p_{1,3} \leq 0,05$; $p_{2,3} \leq 0,05$) та заміщення ($75 \pm 14,45$; $68 \pm 1,28$ та $36 \pm 2,03$, $p_{1,3} \leq 0,05$; $p_{2,3} \leq 0,05$), вірогідно більш виявленні у юристів зі стажем роботи до 3 та 5–7 років, ніж у досліджуваних зі стажем роботи більше 10 років. В свою чергу юристам які працюють більше 10 років достовірно більш властиві такі механізми психологічного захисту як заперечення ($88 \pm 3,14$; $67 \pm 17,55$ та $61,3 \pm 1,56$, $p_{1,3} \leq 0,05$; $p_{2,3} \leq 0,05$) та інтелектуалізація ($75,4 \pm 1,34$; $38 \pm 21,68$ та $16,8 \pm 0,91$, $p_{1,3} \leq 0,05$; $p_{2,3} \leq 0,001$), ніж досліджуваним зі стажем роботи юристом до 3 років та 5–7 років. Також в першій групі досліджуваних вірогідно більш виражена інтелектуалізація, ніж в другій ($38 \pm 21,68$ та $16,8 \pm 0,91$, $p_{1,2} \leq 0,05$).

Таким чином можливо зробити висновок, що юристи зі стажем роботи до 3 років у складних ситуаціях частіше використовують наступні механізми захисту: витиснення, регресію, заміщення та компенсацію. За допомогою яких, вони неприязні бажання, думки, відчуття, що викликають тривогу, стають несвідомими або намагаються замінити рішення суб'єктивно складніших завдань на відносно простіші і доступніші, при дії фруструючих чинників. Також їм властиво в складних ситуаціях знайти відповідну заміну реального або уявного недоліку іншою якістю, найчастіше за допомогою фантазування або привласнення собі властивостей, достоїнств, цінностей, поведінкових характеристик іншої особистості або пригнічені емоції такі як гнів та ворожість спрямовувати на об'єкти, що представляють меншу небезпеку або доступніші, ніж ті, що викликали негативні емоції і відчуття.

В свою чергу юристи зі стажем роботи 5–7 років намагаються в складних життєвих ситуаціях діяти за допомогою проекції, тобто неусвідомлювані та неприйнятні відчуття і думки локалізувати ззовні, приписувати іншим людям. Також їм властиво у своїх поведінкових реакціях більшою мірою прагнути уникнути тривоги шляхом переходу на ранні стадії розвитку лібідо. Імпульсивність та слабкість емоційно-вольового контролю призводить до змін у мотиваційно-потребовій сфері у бік більшої спрощеності та доступності, або направляти негативні емоції на об'єкти, які доступніші, ніж ті, що викликали ці відчуття.

Юристам зі стажем роботи більше 10 років властива схильність заперечувати деякі обставини, які викликають тривогу або які-небудь інформацію, яка турбує і може привести до конфлікту. Також вони можуть не сприймати прояви мотивів, які суперечать основним установкам особистості або не сприймають інформацію, яка загрожує самозбереженню, самоповазі, або соціальному престижу особистості. Так само вони схильні неприйнятні для особистості імпульси (бажання, думки, відчуття, що викликають тривогу), переводити у несвідоме. Іноді юристам зі стажем більше 10-ти років властиво присікання переживань, які були викликані неприємною або суб'єктивно неприємною ситуацією за допомогою логічних установок і маніпуляцій навіть за наявності переконливих доказів на користь протилежного. Іншими словами інтелектуалізація – це відхід з світу імпульсів і афектів у світ слів і абстракцій. Також цій групі юристів властиво бажання знайти відповідну заміну реального або уявного власного недоліку – іншою якістю.

Список використаних джерел:

1. Грановская Р. М. Психологическая защита у детей / Р. М. Грановская, И. М. Никольская. – СПб. : Речь, 2006. – 342 с.
2. Дикая Л. Г. Отношения человека к неблагоприятным жизненным событиям и факторы их формирования / Л. Г. Дикая, А. В. Махнач // Психологический журнал. – 1996. – № 3. – С. 137–148.
3. Психологическая диагностика индекса жизненного стиля / под ред. Л. И. Вассермана // Психоневрологический институт В. М. Бехтерева, лаборатория клинической психологии, отделение наркологии. – СПб., 1999. – С. 4–6.

Одержано 10.03.2016